

Sygn. akt V CSK 605/15

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości C. Sp. z o.o. w upadłości
likwidacyjnej

w S.

przeciwko W. B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 27 lipca 2016 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 27 maja 2015 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 28 listopada 2014 r. oddalił powództwo Syndyka masy upadłości C.spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej przeciwko pozwanemu W. B. prowadzącemu działalność gospodarczą pod nazwą F.H.U. A. o zapłatę kwoty 98.800 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 10 września 2013 r. a Sąd Apelacyjny wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację powoda od tego orzeczenia, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia i wnioski.

W dniu 28 grudnia 2011 r. A. S. złożył u pozwanego zamówienie nr 640/98/11 na zakup samochodu Kia Sportage CRDI XL za cenę 98.800 zł, w którym strony ustaliły, że zamawiający uiści zadatek w kwocie 5.000 zł, zaś uzupełni wpłatę do pełnej ceny samochodu po otrzymaniu faktury; przewidywany termin odbioru samochodu ustalono na lipiec 2012 r.

W tym samym dniu A. S. zawarł umowę inwestycyjną nr Fls-01d/10/12/11 z C. spółką z ograniczoną odpowiedzialnością, na podstawie której spółka ta zobowiązała się do inwestowania pozostawionych przez klienta na okres sześciu miesięcy środków pieniężnych w kwocie 24.700 zł i przeznaczenia ich na wpłatę za samochód marki Kia Sportage CRDI XL, należną pozwanemu stosownie do zamówienia nr 640/98/11. W wykonaniu tej umowy spółka C. dokonała w dniu 30 grudnia 2011 r. wpłaty na rzecz pozwanego zaliczki w kwocie 5.000 zł, zaś w dniu 29 czerwca 2012 r. pozostałej części ceny samochodu w kwocie 93.800 zł. Pozwany w dniu 16 lipca 2012 r. wystawił A.S. fakturę VAT nr FA/13/07/2012/ na kwotę 100.377 zł, potwierdzającą zakup samochodu.

Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 3 lipca 2012 r. ogłosił upadłość C. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S., obejmującą likwidację jej majątku.

W dniu 20 sierpnia 2013 r. Syndyk masy upadłości wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 98.800 zł, wskazując, że - zgodnie z art. 127 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz. U. z 2009 r., Nr 175, poz. 1361 ze zm.; dalej: „u.p.u.n.”) - wpłaty dokonane na poczet ceny zakupu

samochodu są bezskuteczne w stosunku do masy upadłości; wezwanie to nie odniosło skutku.

Sąd Apelacyjny wskazał, że spełnienie świadczenia pieniężnego w wykonaniu zobowiązania zasadniczo może być uznane za czynność prawną. Ocena odpłatności lub ekwiwalentności takiej czynności na gruncie art. 127 u.p.u.n. mogłaby jednak zostać dokonana tylko pomiędzy stronami określonego stosunku zobowiązaniowego; nie może ona zostać przeprowadzona w oderwaniu od węzła obligacyjnego stanowiącego źródło nieekwiwalentności świadczenia. Strony niniejszego procesu nie łączył tego rodzaju węzeł obligacyjny. Sąd pierwszej instancji prawidłowo zatem uznał, że art. 127 ust. 1 oraz art. 134 u.p.u.n. nie mają w sprawie zastosowania. Wniosku tego nie podważa również uznanie, że umowa inwestycyjna zawarta między spółką C. a A. S. zawiera zastrzeżenie świadczenia na rzecz pozwanego jako osoby trzeciej. Nie ulega bowiem wątpliwości, że pozwany nie mógłby - na podstawie art. 134 ust. 2 u.p.u.n. - zrealizować swojego roszczenia o zwrot świadczenia wzajemnego w stosunku do masy upadłości lub uzyskać zaspokojenia swojej wierzytelności z tego tytułu w postępowaniu upadłościowym. Bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy pozostawał zarzut niezastosowania art. 359 § 2¹ i § 2² k.c., odnoszący się do treści umowy inwestycyjnej z dnia 28 grudnia 2011 r., nie podlegającej badaniu w niniejszym procesie.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego zmianę i uwzględnienie powództwa w całości.

W ramach podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego zarzucił naruszenie:

- art. 127 ust. 1 i art. 134 ust. 1 u.p.u.n. przez ich niezastosowanie wskutek wadliwego przyjęcia, że zapłata dokonana przez C. na rzecz pozwanego nie może zostać uznana za czynność prawną w rozumieniu art. 127 ust. 1 u.p.u.n., oraz że węzła obligacyjnego pomiędzy wymienioną spółką a pozwanym nie można oceniać przez pryzmat art. 127 i art. 134 u.p.u.n.;

- art. 393 § 1 k.c. przez jego niezastosowanie, mimo że strony umowy inwestycyjnej z dnia 28 grudnia 2011 r. zastrzegły, iż wynikające z niej świadczenie w postaci zapłaty kwoty 98.800 zł zostanie spełnione na rzecz pozwanego;

- art. 393 § 3 k.c. przez jego niezastosowanie oraz

- art. 359 § 2¹ k.c. przez jego niezastosowanie w sytuacji, w której kwoty ustalone w umowie i wypłacone przez C. były odsetkami od kapitału wpłaconego przez A. S. i znacznie przekraczały próg określony w tym przepisie.

Podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania skarżący wypełnił zarzutem naruszenia art. 233 k.p.c. przez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, wynikający z pominięcia umowy inwestycyjnej z dnia 28 grudnia 2011 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że zasadniczą przesłankę uznania wyroku Sądu pierwszej instancji za trafny było związanie żądania pozwu z czynnością zapłaty przez powoda pozwanemu kwoty dochodzonej pozwem. Sąd Apelacyjny dostrzegł, że podstawę tego świadczenia stanowiła umowa inwestycyjna z dnia 28 grudnia 2011 r., jednak podkreślił, iż jej skuteczność - z uwagi na konstrukcję żądania pozwu - nie mogła zostać poddana ocenie w niniejszym procesie; w jego toku rozważeniu podlegała jedynie możliwość zastosowania art. 127 i art. 134 u.p.u.n. w odniesieniu do czynności zapłaty na rzecz pozwanego kwoty 98.800 zł. Należy zgodzić się z zapatrywaniem skarżącego, że przytoczone stanowisko i przywołana w jego uzasadnieniu argumentacja budzą istotne zastrzeżenia.

Sąd Apelacyjny trafnie zauważył, że źródłem zobowiązania kreującego po stronie spółki C. obowiązek dokonania zapłaty na rzecz pozwanego kwoty 98.800 zł była umowa inwestycyjna zawarta przez wymienioną spółkę z A. S.; strony zastrzegły w niej, że dłużnik (spółka C.) zamiast spełnić świadczenie pieniężne w kwocie kwotę 98.800 zł na rzecz wierzyciela (A. S.), zapłaci ją osobie trzeciej (pozwanemu), przy czym należność ta miała stanowić zapłatę za samochód zakupiony przez A. S. w salonie pozwanego. Niewątpliwie zatem strony umowy inwestycyjnej posłużyły się konstrukcją umowy na rzecz osoby trzeciej (art. 393 k.c.)

w celu powiązania stosunków obligacyjnych między wierzycielem i dłużnikiem (stosunku pokrycia), dłużnikiem a osobą trzecią (stosunku zapłaty) oraz wierzycielem a osobą trzecią (stosunku waluty).

W doktrynie podkreśla się, że umowa na rzecz osoby trzeciej (*pactum in favorem tertii*) nie występuje w obrocie samodzielnie, lecz jest dodatkiem, zastrzeżeniem modyfikującym jakąś inną umowę (podstawową) albo stosunek obligacyjny powstały z innego zdarzenia prawnego; stanowi ona element stosunku pokrycia, który jest przyczyną prawną (*causa*) zobowiązania dłużnika do świadczenia na rzecz osoby trzeciej. Zasadniczym skutkiem zastrzeżenia świadczenia na rzecz osoby trzeciej jest nabycie przez tę osobę własnego prawa do żądania od dłużnika spełnienia na jej rzecz świadczenia określonego w stosunku pokrycia. Z uwagi na to, że odpowiadające temu prawu zobowiązanie dłużnika nie ma charakteru abstrakcyjnego, dłużnik może powoływać się wobec osoby trzeciej na wszystkie zarzuty ze stosunku pokrycia (art. 393 § 3 k.c.); obowiązek świadczenia na rzecz osoby trzeciej nie może bowiem stawiać dłużnika w położeniu gorszym niż w sytuacji, w której świadczyłby na rzecz wierzyciela.

W świetle poczynionych uwag, nie można podzielić zapatrywania Sądu Apelacyjnego, że ocena ekwiwalentności świadczenia pieniężnego spełnionego przez spółkę C. na rzecz pozwanego na płaszczyźnie art. 127 ust. 1 u.p.u.n. musi - z uwagi na konstrukcję żądania pozwu - koncentrować się wyłącznie na stosunku zapłaty, a tym samym nie może uwzględniać stosunku pokrycia. Przeprowadzenie przez Sąd Apelacyjny takiej zawężonej oceny, usprawiedliwia zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.; nie pozwala również skutecznie odeprzeć wskazanych przez skarżącego zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Zgodnie z art. 127 ust. 1 u.p.u.n., bezskuteczne w stosunku do masy upadłości są czynności prawne dokonane przez upadłego w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, którymi rozporządził on swoim majątkiem nieodpłatnie, albo w taki sposób, że wartość świadczenia upadłego rażąco przekracza wartość świadczenia przezeń otrzymanego lub zastrzeżonego dla niego albo dla osoby trzeciej. Z unormowania tego nie wynika, że przewidziana w nim sankcja bezskuteczności nie odnosi się do czynności prawnej polegającej

na wykonaniu przez upadłego zobowiązania wynikającego z umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej. Wyłączenia takiego - wbrew odmiennemu zapatrywaniu Sądu Apelacyjnego - nie można upatrywać w treści art. 134 ust. 2 u.p.u.n. Przepis ten określa jedynie, w jaki sposób osoba trzecia, która spełniła świadczenie na rzecz upadłego w wykonaniu bezskutecznej czynności prawnej, może uzyskać jego zwrot z masy upadłości ewentualnie zrealizować wierzytelność przysługującą jej z tego tytułu. Błędny jest zatem pogląd Sądu Apelacyjnego, że nawet uznanie, iż umowa inwestycyjna z dnia 28 grudnia 2011 r. zawiera zastrzeżenie świadczenia na rzecz osoby trzeciej, to wykreowanego w ten sposób węzła obligacyjnego między spółką C. a pozwanym nie można ocenić przez pryzmat art. 127 i art. 134 u.p.u.n.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw